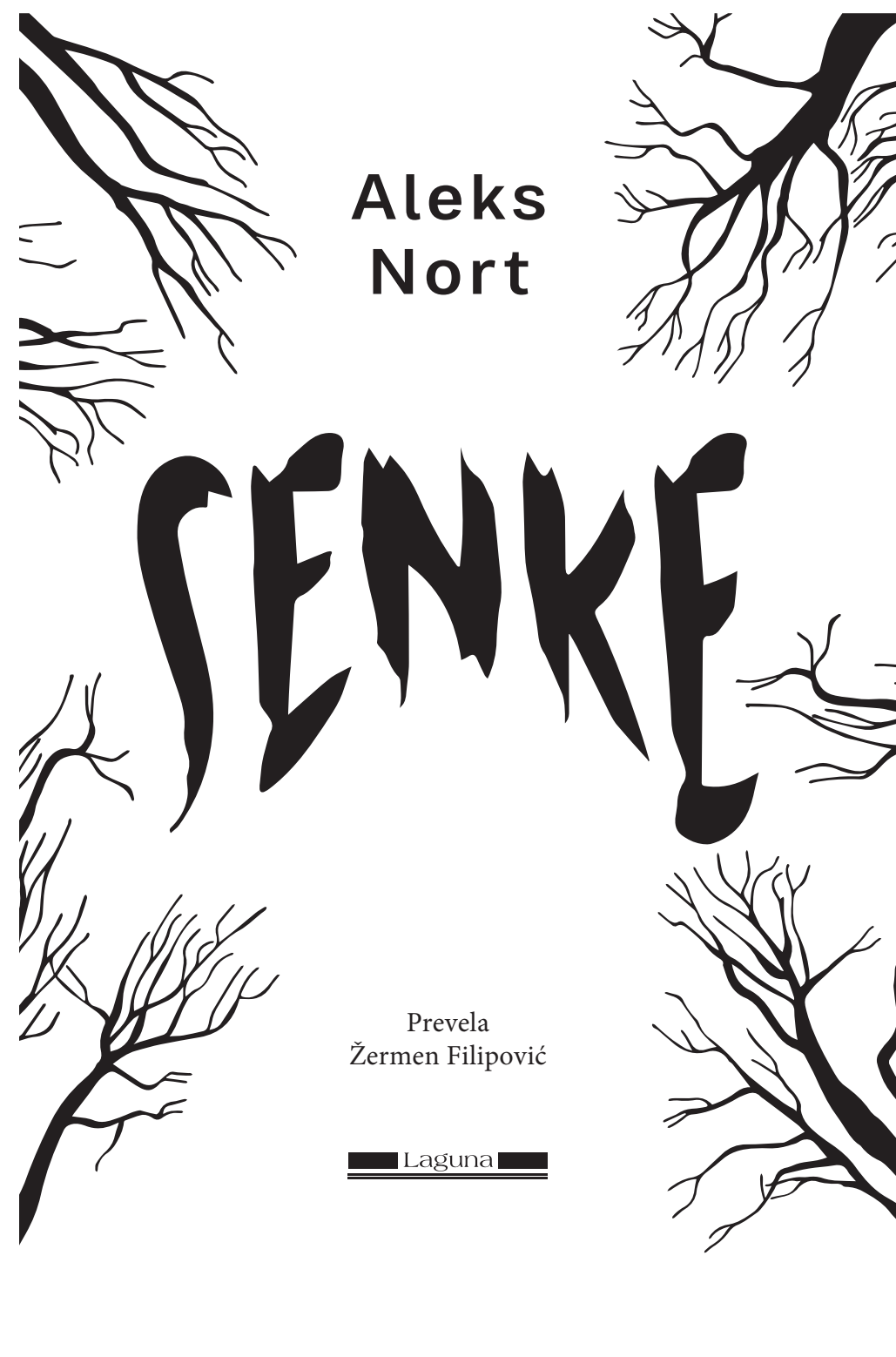

Aleks
Nort

SENKE

Prevela
Žermen Filipović

■ Laguna ■

Naslov originala

Alex North

THE SHADOWS

Copyright © Alex North, 2020

The author has asserted his moral rights

All rights reserved

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

Posvećeno Lin i Zaku

Prolog

U policijsku stanicu me je odvela majka.

Policijci su hteli da me sami tamo odvezu na zadnjem sedištu svog vozila, ali je ona to odbila. To je jedina prilika, koliko pamtim, da je moja majka izgubila živce. Imao sam petnaest godina, stajao sam u kuhinji, a uz mene dvojica krupnih policajaca. Majka je stajala u dovratku. Sećam se kako joj se izraz lica menjao dok su joj govorili zašto su tu i o čemu žele da razgovaraju sa mnom. Isprva je delovala kao da ju je zbunilo to što čuje, a onda joj se na licu bezmalo video strah kad me je pogledala i videla koliko sam upravo u tom trenutku bio izgubljen i uplašen.

I premda je moja majka sitna žena, nešto u tihoj silovitosti njenog glasa i snazi njenog držanja nateralo je te ogromne policajce da se odmaknu od mene. Na putu do policijske stanice, sedeo sam na suvozačkom sedištu pored svoje majke, zanememo, dok smo sledili automobil koji nas je sprovodio kroz selo.

Usporio je kad smo stigli do starog igrališta.

„Ne gledaj“, rekla mi je majka.

No pogledao sam. Video sam da su postavljene barijere. Policajci su stajali duž ulice, smrknutih lica. Na svim vozilima,

parkiranim pored puta, rotaciona svetla su se bezglasno okretala na poznom popodnevnom suncu. I video sam staru penjalicu za decu. Tle pored nje je ranije uvek bilo mrko i sivo, ali sada sam video nekakvu crvenu šaru. Sve je izgledalo veoma mirno i svečano, atmosfera je bila bezmalo pobožna.

A onda se automobil ispred nas zaustavio.

Policijci su se starali da dobro pogledam prizor za koji sam, bili su uvereni, ja odgovoran.

Moraš da uradiš nešto u vezi sa Čarlijem.

Bila je to pomisao koja mi je često padala na pamet u mesecima što su prethodili tom danu i još se sećam kako mi je uvek izazivala uznemirenost. Imao sam petnaest godina i nije bilo fer. Imao sam osećaj kao da mi čitav život ograničavaju i kontrolišu odrasli oko mene, a ipak niko od njih nije primetio crni cvet što trune usred vrta. Ili su pak zaključili da je lakše da se ne mešaju – a trava koju je trovao nije bila važna.

Nije trebalo da se ja bavim Čarlijem.

Sada to shvatam.

A ipak, dok sam tada sedeo u kolima, obuzela me je griza savesti kakvu su želeli da osećam. Ranije tog dana šetao sam prašnjavim ulicama, škiljio na suncu po vrućini i baš tu na igralištu sam spazio Džejmsa. Mog najstarijeg druga. Sitna, usamljena figura u daljini, sedeo je nespretno na penjatici. I mada su od našeg poslednjeg razgovora protekle nedelje, vrlo dobro sam znao šta radi. Čekao je tamo Čarlija i Bilija.

I prošao sam pored njega.

Brojni policijski na licu mesta okrenuli su se da nas pogledaju i na trenutak sam se osećao zarobljen usred apsolutne tišine. Gledali su i osuđivali.

Tad sam se trgnuo kad je odjeknuo neočekivani zvuk.

Bio mi je potreban sekund da shvatim da je moja majka pritisnula automobilsku sirenu. Treštanje tog zvuka delovalo je neskladno i nepristojno na tom mestu – kao vrisak na sahrani – ali kad sam je pogledao, video sam da stegnutih vilica

ljutito gleda policijski automobil ispred nas. Nije skidala ruku sa sirene i zvuk se nastavljao odjekujući po selu.

Pet sekundi.

„Mama.“

Deset sekundi.

„Mama.“

Tada je policijski automobil ispred nas opet polako počeo da se pomera. Majka je prestala da trubi i svet je opet utonuo u tišinu. Kad se okrenula ka meni, lice joj je u isto vreme odražavalo i bespomoćnost i odlučnost, kao da je moja patnja bila njena i da je rešila da to breme nosi umesto mene koliko god može.

Jer bio sam njen sin i nameravala je da brine o meni.

„Biće sve u redu“, rekla je.

Nisam odgovorio. Samo sam zurio u nju, prepoznao ozbiljnost u njenom glasu i uverenje na njenom licu i, mada to nikad ne bih priznao, osećao zahvalnost što postoji neko ko brine o meni. Zahvalnost što je sa mnom neko kome je stalo do mene. Neko ko toliko veruje u moju nedužnost da se to ne mora izgovoriti naglas.

Neko ko bi učinio sve da me zaštiti.

Nakon naizgled čitave večnosti, klimnula je glavom, pa opet pogledala napred i počela da vozi. Vozeći za automobilom, ostavili smo za sobom selo i parkirana policijska vozila, policajce što gledaju i krvlju umrljano igralište. Majčine reči su mi i dalje odjekivale u glavi kad smo stigli na auto-put.

Biće sve u redu.

Dvadeset pet godina je prošlo, ali još uvek mnogo razmišljam o tome. To je ono što svi dobri roditelji govore svojoj deci. A ipak, šta to zapravo znači? To je nada, želja. Talac sudbine. Obećanje koje moraš da daš i ono u koje se moraš potruditi da veruješ jer šta drugo preostaje?

Biće sve u redu.

Da. Mnogo razmišljam o tome.

Kako to svi dobri roditelji kažu i koliko često greše.

PRVI DEO

1

Sada

Tog dana kad je počelo, detektivka Amanda Bek zvanično je bila na slobodnom danu. Spavala je dokasno. Kako ju je u sitne sate probudio poznati košmar, čvrsto se držala tankih niti sna što je duže mogla i bilo je skoro podne kad je ustala, istuširala se i skuvala kafu. Baš tada je ubijen dečak, ali to još niko nije znao.

Sredinom popodneva Amanda je krenula u kratku vožnju kako bi posetila oca. Kad je stigla u Rouzvud gardens, još nekoliko automobila je bilo parkirano, ali nije videla nikoga. Duboka tišina spustila se na svet dok je išla krivudavom stazom između cvetnih gredica što su vodile do ulazne kapije, a onda je skretala na mestima koja je upamtila za poslednje dve i po godine, pored spomenika koji su postali poznata obeležja.

Je li bilo čudno razmišljati o mrtvima kao o prijateljima?

Možda, ali negde u duši je tako razmišljala. Na groblje je dolazila najmanje jednom sedmično, što je značilo da je više viđala ljude koji su tu ležali nego šaćicu živih prijatelja koje je imala. Primećivala ih je dok je koračala. Ovde je bio grob koji je uvek bio lepo uređen, sa svežim cvećem. Tamo, onaj sa starom, praznom bocom rakije oslonjenom na kamen. A zatim parcela prekrivena plišanim igračkama – dečji grob, pretpostavljala je

Amanda, gde su igračke ostavljali ožalošćeni roditelji koji još nisu bili u stanju da svom detetu dopuste da ih ostavi.

A onda, kad zađe za poslednji ugao, grob njenog oca.

Zaustavila se i gurnula ruke u džepove kaputa. Parcela je bila obeležena pravougaonim kamenom, širokim i jakim, onako kako je oca pamtila od detinjstva. Bilo je nečeg prijatno neumoljivog u jednostavnosti kamena – u načinu na koji su samo njegovo ime i dva datuma obeležavali njegov život. Bez gužve, baš onako kako bi on želeo. Njen otac je kod kuće bio mio i brižan, ali život je proveo u policiji, gde je obavljao svoju dužnost da bi na kraju dana posao ostavljao u kancelariji. Činilo se da je ispravno da njen izbor nadgrobnog spomenika odražava taj aspekt njegove ličnosti. Pronašla je nešto, taj kamen što je obavio zadatak koji se od njega očekivao – i obavio ga je dobro – dok su emocije ostale po strani.

Bez prokletog cveća na mom grobu, Amanda.

Kad umrem, umro sam.

Jedno od mnogih naređenja koja je poslušala.

Ali, bože, i dalje joj je bilo čudno i neprijatno to da njega više nema. Kao dete se plašila mraka i uvek bi otac dolazio da je smiri kad bi viknula. Kad god bi radio noćnu smenu, sećala se da je strepela kao da je uklonjena zaštitna mreža i da je, ako padne, ništa neće uhvatiti. Tako je život izgledao i ovih dana. Negde je u nekom kutku uma imala neprestan osećaj da nešto nije u redu, da nešto nedostaje, ali da neće potrajati. Tada bi se setila da joj je otac mrtav i tada bi to u potpunosti spoznala. Da sad vikne, noću je ne bi našao niko.

Čvršće je pritegnula kaput oko sebe.

I nema razgovora sa mnom kad umrem.

Još jedno naređenje tako da je kad god bi otišla na grob samo stajala i razmišljala. Njen otac je, naravno, bio u pravu. Kao i on, ni ona nije bila religiozna, pa nije videla svrhu u tome da nešto kaže naglas. Sada, na kraju krajeva, nije imao ko da je čuje; prošla je prilika za ispitivanje. Ostalo joj je iskustvo koje

je stekla u kratkom životu i mudrost koju joj je podario otac, a na njoj je bilo da pretura po tome. Da deliće pogleda поблиže, da oduva prašinu s njih i vidi šta radi i šta može da iskoristi.

Racionalno.

Hladno.

Praktično.

Takav je i on bio kad je posredi bio njegov posao. Često je mislila na savet koji joj je dao: kad se vidi nešto strašno, to se mora odložiti u kutiju. Kutija je bila nešto što se čuva zaključano u glavi, a otvara se jedino da se u nju ubaci još nešto. Posao i prizori koji prate posao moraju po svaku cenu biti odvojeni od ličnog života. Zvučalo je to tako jednostavno, tako prikladno.

Bio je veoma ponosan kad je počela da radi u policiji, a mada joj je svim srcem nedostajao, pomalo joj je bilo drago što nije bio tu da vidi kako se snalazila poslednje dve godine. Kutija užasa u njenoj glavi koja nije htela da se zatvori. Košmari koje je imala. Činjenica da ona, kako se ispostavilo, nije onakav policajac kakav je on bio i pitala se hoće li ikad i biti.

I premda je sledila očeva uputstva, to je nije sprečilo da razmišlja o njemu. Danas, kao i uvek, pitala se koliko bi bio razočaran.

Išla je prema kolima kad joj je zazvonio telefon.

Polu sata docnije Amanda je opet bila u Federbanku i išla pustopoljem.

Mrzela je to mesto. Mrzela je ružno, suncem sprženo žbunje. Tišina i osama. Način na koji je vazduh ovde uvek delovao *bolesno*, kao da se sama zemlja pokvarila, pa su se truleži i otrov u tlu mogli osetiti na nekakvom primalnom nivou.

„To je mesto gde su ga našli, je li?“

Idući pored nje, detektiv Džon Dajson je pokazivao na neugledni grm. Kao i sve ostalo što je tu uspevalo da raste, i on je bio žilav, suv i oštar.

„Da“, rekla je. „To je mesto.“

Gde su ga našli.

Ali bilo je to i mesto gde su ga najpre izgubili. Pre dve godine tu je na povratku iz škole nestao dečak čije su telo nekoliko sedmica kasnije pronašli bačeno na istom mestu. Bio je to njen slučaj. Događaji koji su usledili njenu su karijeru odveli u neku vrstu slobodnog pada. Pre mrtvog dečaka zamišljala je da će istrajno godinama napredovati, da joj je kutija u glavi bezbedno zatvorena, ali ispostavilo se da uopšte nije poznavala sebe.

Dajson klimnu glavom.

„Trebalo je da ograde ovo mesto. Da ga unište.“

„Ljudi su ti koji rade loše stvari“, kazala je. „Ako ih ne urade na jednom, uradiće ih na drugom mestu.“

„Možda.“

Nije izgledao kao da je uveren, ali činilo se i da mu nije stalo. Dajson je, pomislila je Amanda, bio prilično glup. U njegovu odbranu, makar je izgledalo da to shvata i čitava karijera mu je bila obeležena potpunim odsustvom ambicija. Sada je već napunio pedeset i koju, obavljao je posao, primao platu i svake večeri odlazio kući i ne osvrnuvši se. Zavidela mu je.

Gusti niz stabala što je obeležavao vrh kamenoloma sada je bio tik ispred njih. Osvrnula se. Barijera, kojom je po njenom naređenju ograđeno pustopolje, nije se videla od rastinja, ali je Amanda osećala da je tu. A iza nje, naravno, nevidljivi zupčanici velike istrage već su se počeli okretati.

Stigli su do stabala.

„Pazi gde gaziš“, rekao je Dajson.

„Pazi ti.“

Namerno je zakoračila ispred njega, podigla ogradu što razdvaja pustopolje od kamenoloma, pa se provukla ispod nje. Malo dalje je stajao izbleđeli znak upozorenja koji decu iz mesta nije sprečavao da istražuju teren. Možda je to čak bio podsticaj; njoj bi, kad je bila dete, verovatno bio. Ali Dajson je imao pravo. Tle je ovde bilo strmo i opasno, pa je, idući pred

njim, pazila kako ide. Ako bi se sad okliznula pred njim, morala bi ga, jebiga, ubiti da sačuva obraz.

Stranice kamenoloma su bile opasno strme i oprezno se spuštala. Korenje i granje, izbledele od sažižuće letnje vrućine, visilo je iz stena poput tetiva, pa se hvatala za njihove grube namotaje da bi održala ravnotežu. Bilo je duboko pedesetak metara i laknulo joj je kad je dotakla čvrsto tle.

Trenutak kasnije Dajsonovi donovi su zagrebali po kamenu pored nje.

A onda se više ništa nije čulo.

Kamenolom je delovao jezivo, kao s onog sveta. Bio je zaseban i napušten, a premda je sunce i dalje peklo gore na pustopolju, ovde je temperatura bila mnogo niža. Osmotrla je stene i skupine požutelih grmova koji su tu rasli. Ovo mesto je bilo lavirint.

Lavirint kroz koji će proći po uputstvima koje im je dao Eliot Hik.

„Ovuda“, rekla je.

Ranije tog popodneva dva tinejdžera su privedena ispred obližnje kuće. Jedan od njih, Eliot Hik, bio je bezmalo histeričan; drugi, Robi Foster, prazan i miran. Svaki je u rukama držao nož i knjigu, a obojica su gotovo od glave do pete bila natopljena krvlju. Trenutno su bili u stanici na ispitivanju, ali Hik je već prisutnom policajcu ispričao šta su njih dvojica uradili i gde će policija pronaći ishod njihovog postupka.

Nije bilo daleko, rekao je.

Stotinak metara.

Amanda je krenula između stena, ne žureći, polako i pažljivo. Pritisak tišine je tu bio takav da je imala osećaj kao da je pod vodom, a u grudima ju je stezala strepnja pri pomisli na ono što će ugledati. Pod pretpostavkom, naravno, da je Hik govorio istinu. Uvek je postojala šansa da ovde neće naći baš ništa. Da je ovo samo nekakva bizarna šala.

Amanda je pomerila u stranu zavesu od oštarih grana. Pomisao da je ovo neslana šala izgledala je apsurdno, ali je bila daleko poželjnija od ideje da će sad zakoračiti na čistinu i videti...

Ukopala se u mestu.

I videti to.

Dajson je pristigao i stao pored nje. Disao je malo brže, ali nije bilo jasno je li tome razlog fizički napor usled spuštanja u kamenolom i hodanja, ili prizor koji se sada ukazao pred njima.

„Gospode bože“, rekao je Dajson.

Čistina pred njima bila je otprilike šestougaona, tle nazubljeno, ali u osnovi ravno i sa svih strana okruženo drvećem i žbunjem. U toj sceni je bilo nečeg gotovo okultnog, prvi utisak koji je samo pojačavala tu postavljena živa slika.

Telo se nalazilo oko pet metara dalje, tačno u centru. Postavljeno je u klečeći položaj, povijeno skoro kao u molitvi, a mršave ruke savijene unazad po tlu kao slomljena krila. Izgledalo je kao da je telo tinejđera. Na sebi je imao šorts i majicu koja mu se podigla do pazuha, ali se od krvi nije moglo odrediti koje je boje odeća. Amanda je pogledom prelazila po telu. Na izloženom dečakovom trupu bile su brojne tamne ubodne rane, a krv oko njih bledosmeđe mrlje na koži. Veća lokva mu je bila ispod glave, koja je nekako nezgrapno bila nakrivljena na jednu stranu, jedva i povezana s telom, i, na sreću, okrenuta u suprotnom pravcu od Amande.

Racionalno, podsetila se Amanda.

Hladno.

Praktično.

Načas je svet bio potpuno nepomičan. Tada je ugledala još nešto i namrštila se.

„Šta je ono na zemlji?“, rekla je.

„Telo klinca, jebote, Amanda.“

Ignorisała je Dajsona i napravila dva-tri oprezna koraka ulazeći na čistinu, pazeći da ne naruši mesto zločina, ali morala je da razluči šta je to što je videla. Na kamenom podu još je bilo

krvi koja se pružala kao krug u svim pravcima oko tela. Šara je delovala isuviše ujednačeno da bi bila slučajna, ali tek kad je stigla do ivice samih mrlja od krvi, shvatila je šta su te mrlje.

Gledala je u tle, pogled joj je išao tamo-amor.

„Šta je?“, upitao je Dajson.

Ponovo nije odgovorila, ali ovog puta zato što nije baš sasvim znala kako. Dajson joj je prišao. Očekivala je još jedan uzvik, još glasniji, ali Dajson je ćutao i Amanda je videla da je i on podjednako potresen kao i ona.

Izbrojala je mrlje najbolje što je mogla, ali je bilo teško pobrojati ih. Bile su oluja na tlu.

Stotine krvavocrvenih otisaka dlanova pažljivo su ostavljene na kamenu.

2

Dom za nemoćne osobe u kojem je umirala moja majka nalazio se u okviru kompleksa *Bolnice Griten*.

Izgledalo mi je to pomalo tužno rešenje. Za vreme duge vožnje s kraja na kraj zemlje pitao sam se zašto nisu pokušali da postignu het-trik i odmah podignu i groblje i pokretnu traku kad su već tu. Ali ispostavilo se da je kompleks prijatan. Kad se prođe bolnica, staza lagano krivuda između brižljivo ošišanih travnjaka sa cvetnim gredicama jarkih boja i stablima jabuka, da bi onda vodila preko mostića ispod kojeg žubori potok. Bio je vreo dan, pa sam otvorio prozor na kolima. Napolju je vazduh prožimao raskošni miris sveže pokošene trave, a šum vode na kamenju kao da se ispreplitao s dečjim smehom.

Spokojno okruženje za kraj života.

Minut kasnije stigao sam do jednospratne zgrade čije je pocrnele zidove prekrivao bujni bršljan. Automobilske gume su krckajući prelazile preko mora uredno oblikovanih oblutaka. Kad sam ugasio motor, jedino što se čulo bio je blagi ptičji cvrkut koji je remetio tešku duboku tišinu.

Pripalio sam cigaretu i na trenutak samo sedeo.

Čak i sad nije bilo prekasno da se vratim.

Trebalo mi je četiri sata da se dovezem dovde i sve vreme sam osećao kako je Griten sve bliži, a strah u meni se povećavao sa svakim pređenim kilometrom. Nebo je možda bilo blistavo i vedro, ali sam imao osećaj da se vozim prema oluji i napola sam očekivao da u daljini čujem grmljavinu i na obzorju vidim munje. A kad sam se već vozio ruševnim ulicama i ravnim industrijskim oblastima, pored nizova oronulih prodavnica i fabrika i zgrada pred kojima je bilo rasutog đubreta i razbijenog stakla, osećao sam takvu mučninu da sam se jedva suzdržao da ne okrenem kola.

Sada sam pušio, a ruka mi se tresla.

Dvadeset pet godina je prošlo otkako sam bio ovde, u Gritenu. *Sve će biti u redu*, rekao sam sebi.

Ugasio sam cigaretu, izašao i otišao do doma za nemoćne. Klizna staklena vrata na ulazu otkrivala su čistu, minimalističku prijavnicu s uglačanim crno-belim podom. Rekao sam svoje ime i čekao osećajući mirise sredstava za poliranje i dezinfekciju. Izuzev zveckanja pribora za jelo koje je dopiralo s jedne strane, u zgradi je bilo tiho kao u biblioteci, i osetio sam poriv da se nakašljem samo zato što je izgledalo kao da to ne bi trebalo da učinim.

„Gospodin Adams? Dafnin sin?“

Podigao sam pogled. Prilazila mi je neka žena. Imala je oko dvadeset pet godina, kratku svetloplavu kosu, mnoštvo pirsinga na ušima i nosila je običnu odeću. Nije radila kao ovdašnja bolničarka.

„Da“, potvrdio sam. „Sali, je li tako?“

„To sam ja.“

Rukovali smo se. „Zovite me Pol.“

„Dobro.“

Sali me je povela uz stepenice, pa niz lavirint tihih hodnika, usput neobavezno ćaskajući.

„Kako ste putovali?“

„Dobro.“

„Kad ste poslednji put bili u Gritenu?“

Kazao sam joj. Izgledala je šokirano.

„Au. Imate li još uvek prijatelje ovde?“

Pitanje me je podsetilo na Dženi, i srce mi je poskočilo. Pitao sam se kako bi izgledalo da je opet vidim posle svih ovih godina.

„Ne znam“, odgovorio sam.

„Pretpostavljam da distanca sve otežava?“, rekla je Sali.

„Da, tako je.“

Mislila je na geografsku, ali postoje i druge distance. Današnja vožnja kolima možda jeste trajala četiri sata, ali ovaj kratki hod u domu za nemoćne trajao je, činilo se, duže. I mada bi četvrt veka trebalo da bude istorijsko razdoblje prepuno događaja izvesne težine, u sebi sam drhtao. Imao sam utisak kao da su godine nestale i da se ono što se ovde u Gritenu dogodilo pre svih ovih godina lako moglo odigrati i juče.

Sve će biti u redu.

„Drago mi je da ste mogli da dođete“, rekla je Sali.

„Tokom leta nikad nema mnogo posla.“

„Vi ste profesor, je li?“

„O, bože, ne. Predajem engleski, ali nisam na tako visokom položaju.“

„Kreativno pisanje?“

„To je jedan od modula.“

„Dafni je bila ponosna na vas, znate? Uvek mi je govorila da ćete jednog dana biti veliki pisac.“

„Ja ne pišem.“ Oklevao sam. „Stvarno je to kazala?“

„Da, naravno.“

„Nisam znao.“

No bilo je mnogo toga u majčinom životu što nisam znao. Možda smo razgovarali telefonom jednom mesečno, ali to su uvek bili kratki, neobavezni razgovori u kojima se ona raspitivala za mene, ja sam lagao, a ona nije morala pošto se ja nisam raspitivao za nju. Nikad mi nije nagovestila da nešto nije u redu.

A onda, pre tri dana, telefonirala mi je Sali, majčina negovateljica. Nisam ni znao za Sali. Takođe nisam znao da moja majka već godinama ima demenciju koja uporno napreduje i da je u poslednjih šest meseci njen rak postao neizlečiv. Da je poslednjih sedmica moja majka postala toliko slaba da nije mogla da se popne uz stepenice, pa je živela gotovo isključivo u prizemlju kuće. Da je odbijala da se preseli. Da je jedne večeri ranije te sedmice Sali ušla u kuću i zatekla je bez svesti u dnu stepenica.

Da li zbog frustriranosti ili zbog zbunjenosti, moja majka je izgleda pokušala da stigne do odmorišta, ali ju je telo izdalo. Povreda koju je zadobila na glavi bila je teška, ali ne i fatalna, ali je pad doveo do toga da se sve njene tegobe pogoršaju brže.

Bilo je toliko toga što nisam znao.

Ostalo je malo vremena, rekla mi je Sali. Mogu li da dođem?

„Dafni uglavnom spava“, rekla mi je sada. „Dobija palijativnu negu i sredstva protiv bolova, i dobro je koliko može biti. Ali u nekoliko narednih dana će spavati sve češće i sve duže. I na kraju se...“

„Neće probuditi?“

„Tako je. Naprosto će mirno preminuti.“

Klimnuo sam glavom. Delovalo je to kao lepa smrt. Budući da kraj mora doći, možda je to ono čemu se svi možemo nadati – da lagano utonemo u san. Neki ljudi su verovali da posle dolaze snovi ili košmari, ali nikad mi nije bilo jasno zašto. Pošto znam bolje od većine, to se dešava u ranim fazama spavanja i uvek sam se nadao da će smrt biti daleko dublje stanje od tog.

Zaustavili smo se pred vratima.

„Je li lucidna?“ , upitao sam.

„Kako kad. Ponekad prepozna ljude i izgleda da ima nejasnu predstavu gde se nalazi. Ali češće kao da je na drugom mestu i u drugom vremenu.“ Otvorila je vrata i rekla tiše: „Ah – evo naše devojke.“

Ušao sam za njom u sobu pripremivši se za ono što ću videti. Ali prizor je ipak predstavljao šok. Bolnički krevet bio je namešten uz najbliži zid, imao je točkiće na nogama i komande koje su omogućavale da se podiže i menja položaj. Pored njega je bilo više aparata nego što sam očekivao: kolica s nizom monitora i stalak s providnim kesama iz kojih su virile cevi povezane s osobom koja je ležala ispod pokrivača.

Moja majka.

Zastao sam. Nisam je video dvadeset pet godina, a sad, dok sam stajao u dovratku, činilo se kao da je neko napravio voštanu figuru po njenom liku, samo manju i krhkiju nego što mi je ostala u sećanju. Srce mi je zatreperilo. Na glavi je s jedne strane imala zavoj i deo lica koji sam mogao da vidim bio joj je žut i nepomičan, a usne blago razdvojene. Tanki pokrivači jedva da su bili dovoljno neravni da bi ukazali da je ispod njih neko telo i na trenutak nisam bio siguran čak ni da je živa.

Sali nije delovala zabrinuto. Prišla je i malo se nagnula, proverila monitore. Osetio sam slab miris cveća iz vaze na stolu pored aparata, ali je miris kvario nagoveštaj nečeg slatkastijeg i bolesnijeg.

„Slobodno sedite s njom, naravno.“ Sali je završila proveru i uspravila se. „Ali je verovatno najbolje da je ne uznemiravate.“

„Neću.“

„Na stolu ima vode ako se bude probudila i želela da pije.“

Pokazala je na zaštitnu ogradu na krevetu. „Ako ima bilo kakvih problema, tu je taster za poziv.“

„Hvala“, rekao sam.

Zatvorila je vrata za sobom i otišla.

A onda je nastupila tišina.

Ali ne potpuna. Prozor najbliži krevetu bio je napola otvoren i čuo sam umirujuće, uspavljujuće zujanje kosilice za travu koje je dopiralo iz daljine. A potom, tiše od toga, lagano, plitko disanje moje majke. Između udisaja su se protezale duge prazne sekunde. Gledajući je, tek sad sam primetio ružičasti

cvetni dezen krevetskih čaršava i pogled na njih mi je prizvao sen uspomene. Nisu bili identični kao oni koje sam pamtio iz detinjstva, ali veoma slični. Mora da ih je Sali donela iz kuće kako bi se moja majka osećala više kao da je u svom domu.

Pogledao sam naokolo. Soba me je podsećala na onu u studentskom domu na prvoj godini fakulteta: mala ali udobna, s pripadajućim kupatilom ugrađenim u jednom uglu, i radnim stolom i ormarićima na zidu naspram kreveta. Na stolu je bila šačica predmeta. Neki od njih su očigledno bili medicinski – prazne bočice, otvorene kutije tableta i otkinuti komadi vate – ali ostalo je izgledalo običnije, poznatije. Bila je tu pažljivo naslagana odeća. Naočare u otvorenoj kutiji. Stara fotografija s venčanja mojih roditelja – sećam se da je stajala na kaminu kad sam bio dete – sada ovde i okrenuta tako da je moja majka može videti iz kreveta ako se probudi.

Prišao sam stolu. Fotografija je trebalo da bude snimak srećne prilike, ali dok je moja majka bila nasmešena i puna nade, očevo lice je bilo strogo kao i uvek. Bio je to njegov jedini izraz lica koji sam pamtio iz detinjstva, bilo da je osvetljen stalnim vatrama koje je palio u dvorištu iza kuće ili da je bio u senci hodnika dok smo se mimoilazili bez reči. Uvek je bio ozbiljan i kiseo – čovek koga je izneverilo sve u životu – i, kad sam otišao iz kuće, obojici nam je bilo drago što smo se rešili jedan drugog. Nije učestvovao ni u jednom telefonskom razgovoru kad bi me nazvala majka. A kad je umro pre šest godina, nisam otišao u Griten na sahranu.

Bacio sam pogled na sto i video nešto što pre nisam primećio. Debelu knjigu, spuštenu naslovnom stranom nadole. Bila je stara i pohabana, a rikna je izgledala pomalo iskrivljeno kao da je u nekom trenutku bila natopljena vodom i ostavljena da se osuši tako neravno. Moja majka nikad nije čitala mnogo; otac je oduvek posprdno gledao na beletristiku, i na mene i moju ljubav prema njoj. Možda je majka otkrila strast prema čitanju posle njegove smrti i možda je ovu knjigu čitala pre nezgode.

Lep Salin gest iako je izgledalo prilično optimistično pomišljati da će moja majka sad završiti knjigu.

Okrenuo sam knjigu i ugledao crveno, iscereno đavolje lice na koricama – i onda sam brzo povukao ruku dok su me jagodice peckale kao da sam se opekao.

Ljudi iz košmara.

„Pole?“

Poskočio sam i okrenuo se. Majka se probudila. Okrenula se na bok i pridigla na lakat, gledajući me gotovo sumnjičavo onim jednim okom koje sam mogao da vidim, a retka seda kosa joj je padala na jastuk.

Srce mi je tuklo prebrzo.

„Da.“ Govorio sam tiho pokušavajući da se smirim. „Ja sam, mama.“

Namrštila se.

„Ti... ne bi trebalo da budeš ovde.“

Pored kreveta je stajala stolica. Prišao sam polako i seo. Pogledom me je pratila, oprezna kao životinja spremna da pobjegne.

„Ne bi trebalo da budeš ovde“, ponovila je.

„Pa nekako sam *morao*. Pala si. Sećaš li se?“

Na trenutak je nastavila da zuri u mene. Tada joj se izraz lica ublažio, pa se nagnula ka meni i zaverenički mi šapnula.

„Nadam se da Ajlin nije ovde.“

Bespomoćno sam se osvrnuo po sobi. „Nije, mama.“

„Ne bi zapravo to trebalo da kažem. Ali oboje znamo kakva je *kučka* ta žena. Siroti Karl.“ Izgledala je tužno. „I siroti mali Džejms. Ovo radimo zbog njega, zar ne? Mislim da to znaš. Ne moramo da to izgovorimo, ali razumeš.“

Kao da je na drugom mestu, u drugom vremenu.

Ovo mesto i vreme sam prepoznao.

„Da, mama“, rekao sam. „Razumeo sam.“

Ponovo je oprezno legla i zatvorila oči šapućući.

„Ne bi trebalo da budeš ovde.“

„Hoćeš li malo vode?“, upitao sam.

Na trenutak moja majka nije uradila ništa. Ležala je naprosto mirno dišući kao da pitanju treba vremena da dopre do zbunjenog lavirinta u njenom umu. Nisam verovao da će stići do odredišta, ali nisam mogao da smislim ništa drugo što bih sad rekao. A onda se najednom trgla sasvim budna, uspravila u krevetu, pa me zgrabila za ruku toliko brzo da nisam imao vremena da se povučem.

„*Ne bi trebalo da budeš ovde!*“, povikala je.

„Mama...“

„Crveni dlanovi, Pole! Crveni dlanovi su svuda.“

Oči su joj bile razrogačene, nije treptala i zurila je u mene potpuno užasnuta.

„Mama...“

„Crveni dlanovi, Pole.“

Pustila me je i pala na postelju. Ustao sam i malo se zateurao unazad; koža mi je bila bela na mestu gde me je držala za ruku. Zamislio sam penjalicu za decu i tle prekriveno grimiznom šarom, a njene reči su mi odzvanjale u glavi u ritmu mojih otkucaja srca.

Crveni dlanovi, crveni dlanovi, crveni dlanovi svuda...

„O, bože, u kući je, Pole!“

A onda se majčino lice iskrivilo od bola i vrisnula je gledajući u tavanicu ili možda u nešto što se nije videlo iznad nje.

„*U kući je, jebote!*“

I dok mi je panika zahvatala čitavo telo, zagrebao sam da dohvatim taster za uzbunu.

3

O letnjem raspustu, kad mi je bilo četrnaest godina, moja majka je mene i mog druga Džejmsa odvela da vidimo *Griten park*, našu novu školu. Tog jutra smo najpre stigli pred Džejmsovu kuću i sećam se da mi je, dok smo stazom prilazili kući, majka šapnula.

„Nadam se da Ajlin nije ovde.“

Klimnuo sam glavom. Tome sam se nadao i sam. Ajlin je bila Džejmsova majka, što nikad ne biste rekli po načinu na koji se ophodila prema njemu. Džejms u njenim očima nikad nije mogao uraditi ništa dobro pod pretpostavkom da ga je uopšte primećivala. Meni je uvek delovala zastrašujuće. Mirisala je na šeri i izgleda da je neprestano pušila, oslanjajući lakat jedne ruke na dlan druge, posmatrala bi te sumnjičavo kao da misli da si joj možda nešto ukrao.

Ali tog jutra nam je vrata otvorio Karl.

Karl je bio Džejmsov očuh i bio mi je veoma drag. Džejmsov pravi otac je ostavio Ajlin dok je bila u drugom stanju. Karl je Džejmsa podizao kao da mu je rođeni sin. Bio je skroman čovek, tih i ljubazan, ali, premda mi je bilo drago što je dobar prema Džejmsu, nikako mi nije bilo jasno kako je on završio sa

ženom kakva je Ajlin. Karl i moja majka su bili bliski prijatelji od detinjstva i pretpostavljao sam da je to zagonetka i za nju. Pre više godina slučajno sam čuo razgovor koji su vodili njih dvoje. *S nekim drugim bi mogao biti mnogo srećniji, znaš*, rekla mu je moja majka. Nastupila je duga tišina pre no što je Karl odgovorio. *Zaista mislim da ne bih mogao.*

Karl je tog dana izgledao umorno, ali nam se oboma sračno nasmešio, pa zovnuo Džejmsa, koji se pojavio nekoliko trenutaka kasnije. Džejms je na sebi imao donji deo stare trenerke i prljavu majicu i nespreno se smešio. Bio je plašljiv dečak: stidljiv, mio i bespomoćan, uvek se očajnički trudio da udovolji čitavom svetu, ali nikad nije bio siguran šta taj svet želi.

I bio je moj najbolji drug.

„Idemo, male hulje“, rekla je moja majka.

Nas troje smo od kuće krenuli ka auto-putu koji je naše selo povezivao s ostatkom Gritena. Jutro je bilo toplo, vazduh vlažan i pun prašine i mušica. Metalni nadvožnjak kloparao nam je pod nogama dok smo prelazili na drugu stranu auto-puta, gde se nalazila prljava autobuska stanica. Ispod nas je ravnodušno prolazila reka kombija i zglobnih kamiona. U našem selu je bilo malo saobraćaja i premda je to zvanično bilo predgrađe Gritena, jedva da je i postojalo na mapama. Čak je i njegovo ime – Griten Vud – više isticalo ogromnu obližnju šumu nego pomisao da tu još uvek neko živi.

Najzad se u daljini pojavio autobus.

„Imate li novac za karte?“, upitala je moja majka.

Obojica smo potvrdno klimnuli glavom, ali sam ja i zakolutao očima okrenuvši se ka Džejmsu, koji se na to nasmešio. Ni on ni ja nismo imali probleme u autobusu i već smo prošlog polugodišta posetili *Griten park*, nakon što smo saznali da se mala srednja škola koju smo dotad pohađali sada zatvara. Ali mada to možda nije priznao, Džejms je strahovao od polaska u novu školu narednog polugodišta, pa je moja majka smislila kako da mu pomogne a da ga pritom ne postidi, na šta sam rado pristao.

Vožnja je trajala pola sata. Griten je uglavnom bio veoma siromašan i pogled kroz prozor autobusa bio je toliko jednoličan da se ponekad teško moglo reći jesu li zgrade prazne ili u njima neko živi. Nisam želeo ništa drugo do da pobegnem odatle – da se odselim i da se nikad ne vratim – ali teško je bilo i zamisliti da će se takvo nešto ikad dogoditi. Ovde je gravitacija bila toliko jaka da bi sve što je ispušteno ostajalo tu gde je palo. To se odnosilo i na ljude.

Iz autobusa smo nas troje krenuli u petominutni hod do *Griten parka*.

Škola je bila mnogo veća i strahotnija nego što sam pamtio. Gimnastičke dvorane nalazile su se na stotinak metara od glavnog puta, a u njihovim ogromnim prozorima odražavalo se bezlično nebo, zarobljeno u staklu. Iza se videla glavna zgrada: četiri sprata mračnih, jednoličnih hodnika, učionice s debelim teškim vratima kakva sam zamišljao da postoje u zatvoru. Uglovi dveju zgrada nisu bili sasvim pravilni, pa je s ulice škola izgledala kao nešto što se izvlači iz zemlje, s jednim ramenom zabačenim, pogrbljenim, nezgrapnim i slomljenim. Pogledao sam desno od gimnastičkih dvorana. Taj se deo renovirao i čuo sam udaranje pneumatske bušilice negde iza razapetih cerada. Isprekidan, *staccato* zvuk, poput udaljene pucnjave.

Stajali smo neko vreme.

Sećam se da sam se osećao nelagodno. Bilo je nečeg zloknog u školi – u njenoj tišini i načinu na koji mi je, činilo se, uzvraćala pogled. Pre toga sam shvatio zašto Džejmsa uznemirava početak škole. Škola je bila ogromna – dom, ako se tako može nazvati, za više od hiljadu učenika – a Džejms je uvek bio prirodna meta nasilnika. Ali bio mi je najbolji drug. U prošlosti sam se uvek brinuo o njemu, rekao sam sebi, i uvek ću to činiti. A ipak bilo je nečeg zloknog u školi pred kojom sam stajao u tom trenutku i zbog toga sam posumnjao u sebe.

Tišina je i dalje trajala.

Sećam se da sam pogledao majku i da sam prepoznao zbunjenostr koju je osećala kao da je pokušavala da uradi nešto dobro, brižno, ali je nekako ispalo pogrešno. I sećam se izraza na Džejmsovom licu. Zurio je u školu potpuno užasnut. I pored najboljih namera moje majke, ovaj izlet mu nimalo nije pomogao.

Izgledalo je to pre kao da smo ga doveli da vidi mesto gde će biti pogubljen.

Najkraći put od doma za nemoćne do sela vodio bi me tim istim putem pored škole. Išao sam drugim putem. Želeo sam da što duže mogu izbegnem svaki kontakt sa strašnim stvarima iz svoje prošlosti.

To je, međutim, postalo nemoguće kad sam se dovezao u sam Griten Vud. Protekle godine kao da nisu dotakle selo u kojem sam odrastao. Mreža tihih, opustelih ulica smesta mi je bila poznata, a mračna šuma je i dalje gospodarila krajolikom koji se nadvijao nad trošnim jednospratnicama što su se nalazile na zasebnim parcelama grube zemlje. Imao sam osećaj da je mekani pesak što se krio pod automobilskim gumama ona ista prašina koja se tu nalazila kad sam bio dete. Pokupljena i ponovo postavljena na malo drugačija mesta, ali se zapravo nikad nije pomerila.

Loš predosećaj koji sam imao čitavog dana pojačao se. Nije to bio samo izgled ovog mesta već i način na koji se *doživljava*lo. Sećanja su pretila da izbiju na površinu – talasi istorije počeli su da mute površinu sadašnjice – i jedva sam uspevao da ih potisnem. Dok sam vozio, volan pod mojim rukama bio je klizav od znoja koji nije bio posledica vrućine.

Još sam bio potresen susretom s majkom u domu za nemoćne. Sali je stigla minut nakon što sam pritisnuo taster za uzbunu, ali moja majka je dotad već opet zaspala. Sali je proverila monitore i izgledala je pomalo uznemireno.

„Šta se dogodilo?“

„Probudila se. Pričala je.“

„Šta je rekla?“

Nisam odmah odgovorio jer nisam znao šta da kažem. Majka me je prepoznala, rekao sam joj najzad, ali je izgledalo kao da je negde drugde, kao da proživljava nešto iz prošlosti što ju je očigledno uznemirilo. Ali nisam rekao Sali koje je to vreme i mesto bilo – ni šta je posle rekla i koliko me je to izbacilo iz ravnoteže.

Crveni dlanovi svuda.

Uprkos vrućini, naježio sam se od tih reči. I dalje sam pokušavao da ih racionalizujem. Moja majka je zbunjena i umire; to što se vraća u svoju prošlost ima smisla kao i to da je ponešto iz te prošlosti uznemirava. A ipak, ma šta da sam sebi govorio, osećaj mučnine u meni – osećaj da će se dogoditi nešto loše – bio je sve jači.

Ne bi trebalo da budeš ovde.

Ali bio sam.

Parkirao sam se pred majčinom kućom. Kao i skoro sve zgrade u selu, i ona je bila oronula jednospratnica, odvojena od suseda komadima zemlje i živicama koje je uglavnom činila drača. Na drvenom prednjem delu videli su se tragovi vremenskih nepogoda, a prozori su bili tamni i prazni. Vrt je bio izuzetno zapušten. Odvodne cevi i oluci zardali su, a na nekim mestima samo što nisu otpali.

Kuća se, činilo se, zapravo s godinama nije promenila; samo je ostarila. Pogled na nju sada je pokrenuo talas emocija. Na ovom mestu sam odrastao. Ovo je bilo mesto gde su pre dva-deset pet godina dva policajca sa mnom čekala da se moja majka vrati kući.

Ostavio sam to za sobom, a ipak je sve vreme bilo tu.

Izašao sam iz kola. U kući sam najpre osetio miris – kao kad otvoriš sanduk pun predmeta iz detinjstva, nagneš se i duboko udahneš. No i druge mirise sam osetio gotovo odmah. Pogledao